

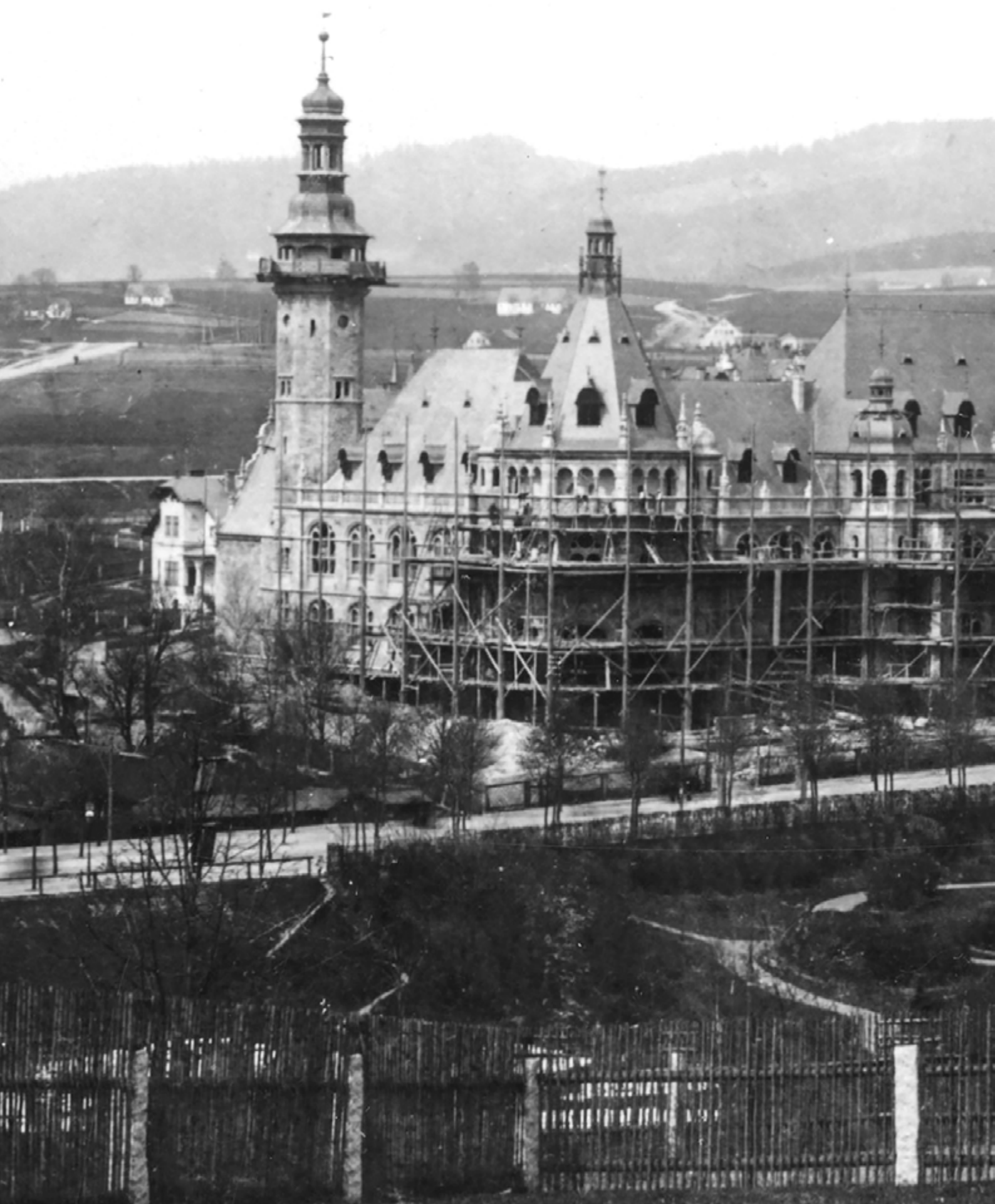
II/2023

40

SLAVÍME 150 LET!

ČTVRTLETNÍK SEVEROČESKÉHO MUZEA V LIBERCI

GRATULACE MUZEU

Milé muzeum,

rád bych Ti popřál k narozeninám. Hned na úvod je však třeba si ujasnit, jestli jsi kluk nebo holka nebo co vlastně? Lidi to teď hodně řeší. Muzeum je od pradávna a beze sporu chrámem múz, múzy jsou rodu ženského, takže pro mě jsi tudíž nevsedně krásná dáma, u které je však neslušné prozrazovat věk. No jo, ale muzeum a věk jdou spolu ruku v ruce skrze věky na věčnost, takže musím s pravdou ven. Milé muzeum, ruku na srdce a na kalendář – vypadáš sice na svůj věk dobře, ale je ti právě 150 let, což je vskutku vysoké číslo. Nebudu prozrazovat, že jsi v zemích Koruny české naše nejstarší uměleckoprůmyslové muzeum, ale raději řeknu, že jsi naše první uměleckoprůmyslové muzeum – sdělení je stejné, ale zní to podstatně lépe. Zažilo jsi mnohé vzestupy a pády, takže Tvá minulost je jak jízda na tobogánu. Tobogán je oblíbená atrakce, byť se na ní lidem dělá občas špatně. Muzeum je také oblíbená atrakce, u které se mi dělá špatně jen výjimečně při pohledu na ty nejošklivější doby a osoby, které připomínáš, což je ale Tvou povinností. V první řadě jsi však pro mě dáma ozářená radostí z lidské tvořivosti, citu a důvtip, která zde, v Liberci na křižovatce ulic Vítězná a Masarykova, a mnohde jinde stále opatruje naše hmotné i duchovní kulturní dědictví a nabízí ho k obdivu a inspiraci všem bez rozdílu.

150

Severočeské muzeum slaví a ohlíží se 150 let zpět. A takové ohlédnutí, to už není na jeden lidský život. V muzeu se za ta léta vystřídaly generace ředitelů, kurátorů a dalších lidí, kteří jsou pro chod muzea nepostradatelní. Každý z nich by mohl a uměl o muzeu vyprávět hodiny a hodiny. Působila tu a působí stále řada osobností, které ovlivňují po odborné stránce své obory a významně působí v kulturním a veřejném životě města i celého kraje.

V posledních letech prošlo muzeum velkou obnovou. Stále ještě není kompletně zrekonstruované, ale prostory, kde jsou umístěny expozice, jsou zmodernizované a vítají své

Mockrát mě napadlo, jestli by liberečtí Němci, co zakládali Gewerbe-Museum in Reichenberg roku 1873 a do roku 1945 ho vši silou udržovali, byli spokojeni s tím, jak dnes muzeum vedeme v roce 2023 my – většinou Češi z Liberce a okolí, kterým je angličtina často bližší než němčina. Jazyky se proměnily, národy se proměnily, myšlení se proměnilo, ale láska k historii prochází srdcem, mozkiem i muzeem dříve i nyní, takže po všech výhradách k naší práci by museli uznat, že to děláme nejlépe, jak umíme. V aktuální době jistých nejistot a pochybných jistot, inflace či deflace, velké svobody i velkých závislostí zůstává naše muzeum nadále prostorem stabilní svobody a chytré zábavy. Byť se toto tvrzení může zdát iluzivní a naivní, máme to osobně ověřeno svou dennodenní praxí.

Milé muzeum,

oslavenci je třeba přinést dárky. Musím se tu veřejně přiznat, že Ti tu a tam nějaký malý dárek pro Tvou i svou radost dám do sbírek či do archivu. Ke 150 letům by to chtělo ale nějaký pořádný prezent. Poschodový dort nebo opulentní raut zmizí v propadlišti dějin a v žaludku VIP hostů, takže by to chtělo něco trvalého a pro všechny. Kdysi se v muzeu dávaly závazky do pětiletek. Ty doby jsou už našťěstí pryč, tak si dovoluji nadhodit alespoň pár přání, které bych

rád s mými kolegy dotáhl do zdárného konce. Tak předně bych Ti přál ještě lepší zázemí pro návštěvníky i zaměstnance, byť jsme zrovna po náročné a vcelku vydařené rekonstrukci. Na muzejní kavárnu zatím nezbyly peníze, výukový ateliér pro školy praská ve švech, konzervátorské dílny jsou vskutku zakonzervované a muzejní park je smutným torzem. Už máme leccos vymyšlené, spočítané a vyprojektované, jak výše uvedené skutečnosti vylepšit. Zbývá jen doufat, že štěstí přejí připraveným a na muzejní projekty seženeme dostatek financí tak, jak se to dařilo v minulých letech, kdy jsem měl tu čest se o Tebe starat.

Milé muzeum,

ze srdce Ti přeji, aby Tě měli lidé v dalších letech a desetiletích stále rádi, aby Ti rozuměli a hojně Tě navštěvovali a aby Ti pomáhali v rozkvětu, neb tím v první řadě pomáhají především sobě.

Tvůj

Jiří Křížek

**ředitel Severočeského muzea v Liberci,
příspevkové organizace Libereckého kraje**

návštěvníky. Čeká nás poslední etapa, a sice rekonstrukce suterénu, kde vznikne zázemí pro muzeum, ale také pro návštěvníky. Pokračovat budeme také v podkroví muzea a pro další generace rovněž obnovíme muzejní park.

Nic z toho by nebylo možné, pokud by v muzeu nepracovali lidé nadšení a odhodlaní udělat z něj moderní kulturní stánek, který představuje a láká návštěvníky k poznání historie různých oborů lidské činnosti.

U příležitosti výročí 150 let bych chtěla poděkovat všem bývalým ředitelům a pracovníkům muzea a samozřejmě i všem současným, pod

vedením Mgr. Jiřího Křížka. Pečovali a pečují stále o dědictví po předcích. Velmi si jejich práce vážím.

Přeji Severočeskému muzeu mnoho nadšených návštěvníků, kteří se budou do muzea vracet.

Květa Vinklátová

**náměstkyně pro kulturu, památkovou péči
a cestovní ruch Libereckého kraje**

CELOROČNÍ KALENDÁŘ OSLAV

text: Markéta Kroupová

150 let trvání paměťové instituce je úctyhodná doba a je to důvod si toto výročí s celou širokou veřejností připomenout. Chceme vyjádřit hrdost na práci, kterou pro muzeum vykonali naši předci – kolegové – ale také se zamyslet nad vizemi do budoucna a udělat vše pro to, abychom se rozhodli pro správná řešení a vykonali co nejvíce pro jejich zdárné naplnění.

Protože si chceme výročí založení připomínat se všemi návštěvníky, podporovateli muzea, náhodnými turisty i se stálými hosty, s naším zřizovatelem i partnerskými institucemi, tak jsme pro letošní rok připravili řadu různorodých aktivit od speciálních výročních suvenýrů přes programy pro děti, tematické výstavy až po vydání nových publikací. Doufáme, že alespoň některá z připravených akcí vás zaujme a jejím prostřednictvím se přidáte k řadám gratulantů.

První čtvrtletí roku se neslo ještě v rovině příprav. Na začátku května vychází muzejní čtvrtletník, který právě držíte v rukou, věnovaný výročí muzea, představení muzejních aktualit a nastínění vizí do budoucna. Nechceme jen vzpomínat, ale především myslet na budoucnost! Můžete se těšit na nové upomínkové předměty, které muzeum u příležitosti výročí pro vás připravilo a které jsou již k zakoupení v muzejním obchodě. Snad se vám zalíbí například praktické plátěné tašky, tradiční magnety nebo také pivní tácky. Pro sběratele turistických vizitek jsme vydali výroční turistickou vizitku, což určitě ocení velká skupina nadšenců.

U příležitosti výročí také přicházíme s refreshem naší vizuální identity. Pro propagaci tradičně používaná fotka průčelí muzea, resp. obrysy budovy vyvedené v černé lince se mění na modernější a graficky zajímavější motiv lvů, které byly na vnější schodiště osazeny v rámci nedávné rekonstrukce. Pevně doufáme, že tuto novinku přijmete za svou... Naši opravdu pozorní fanoušci možná také zaregistrovali speciální logo, které používáme v tento významný rok.

V raných dějinách muzea je důležitých několik milníků – založení muzejního spolku, otevření muzea, přijetí nových stanov a nového názvu a stavba a otevření monumentální muzejní budovy, v níž instituce sídlí dodnes. Muzeum bylo založeno přesně 9. května 1873, kdy byl ustanoven muzejní komitét jako pracovní orgán kuratoria. Slavnostně otevřeno bylo 2. prosince 1873.

Suvenýry ke 150. výročí muzea

Rok 1873, resp. 1883 a 1893 byl tedy pro existenci muzea zásadní. Shodou okolností další milník v dějinách muzea také vyšel na rok s trojkou na konci. V roce 1953 vznikla právně samostatná Oblastní galerie Liberec na základě výtvarných sbírek původně uložených v muzeu. Rozhodli jsme se ale slavnostně odpoledne nevztahovat

pouze k prvnímu uvedenému datu 9. května 1873, které pokládáme za prvopočátek existence libereckého muzea, ale termín jsme zvolili v září, v příhodné době trvání Dnů evropského dědictví. Odpoledne bude vyplněné pestrým programem pro děti i dospělé, k dobré pohodě snad přispějí i stánky s tradičním občerstvením. To vše v režii oblíbených Tatrů. Plánujeme také komentované prohlídky, odborné přednášky a vernisáž exteriérové výstavy k historii muzejní budovy.

Závěr roku 2023 se ponese ve znamení vydání dvou knih věnovaných historií a provozu muzea. První bude artová útlejší publikace experimentálního charakteru, na jejímž vzniku spolupracujeme se studenty Ateliéru didaktické ilustrace na Fakultě designu a umění Ladislava Sutnara na Západočeské univerzitě v Plzni, vedenými známou ilustrátorkou knih pro děti Renátou Fučíkovou. Touto netradiční publikací se pokusíme přiblížit muzejní život a historii i mladému publiku, neboť

kniha bude určena především pro děti starší 10 let a samozřejmě i pro dospělé čtenáře. Kniha bude představena na slavnostním zahájení výstavy, na níž budete moci vidět ilustrace z knihy v originálech a setkat se s jejími autory, nebo alespoň s některými z nich, osobně. Vernisáž této výstavy s uvedením artové knihy proběhne 15. listopadu. Vydáním této publikace vykračuje muzeum ze své komfortní zóny a snaží se přinést svým návštěvníkům a fanouškům něco nového a neotřelého.

Druhou publikací bude reprezentativní monografie (nejen) o historii Severočeského muzea. Na jejím vzniku se podílí kolektiv muzejních i externích pracovníků pod editorským vedením Anny Baldové. Vydáním této pamětní knihy v samém závěru roku vyvrcholí aktivity celého kolektivu muzejních zaměstnanců, kteří společně přispívají k oslavám výročí 150 let od založení libereckého muzea.

Výstava „Tábor 600 let“, Husitské muzeum v Táboře, Tábor, září 2020 – leden 2022, foto: Renáta Fučíková

Projekt Ateliéru didaktické ilustrace ŽČU v Plzni, výstava České hrdinky 2020, foto: Renáta Fučíková

BANKA BEZ PENĚŽ

text: Ivan Rous

Letos je tomu 150 let, kdy osudy města Liberce a celého regionu provází Severočeské muzeum. Ve své době to bylo první uměleckoprůmyslové muzeum v českých zemích a dnes, po 150 letech, stále nalezneme v jeho depozitáři ty úplně první předměty, které byly zakoupeny už v roce 1873. To může působit jako něco zcela automatického nebo běžného, ale když si uvědomíme, co všechno se za těch 150 let událo, tak najednou ono uchování je tou zásadní hodnotou. Předměty uložené v našem muzeu za rakousko-uherské monarchie vydržely v muzeu i během první republiky, později unikly zničení během druhé světové války a byly ochráněny před nacismem, nikdo je neodcizil a ani nebyly prodány v bouřlivé poválečné době. V éře komunismu, nebo tedy spíše reálného socialismu, nebyly zničeny ani vyhozeny „na smetiště dějin“, jak by si tehdy mnozí přáli, a dnes v 21. století jsou stále na svém místě – to znamená v depozitáři nebo ve vitrínách v expozicích. A zde se dostáváme k hlavním úkolům

muzea: nalézt a získat v každé době ty správné a důležité předměty, nebo dokonce jenom jevy, a uchovat je pro budoucí generace. V tomto úkolu jsou muzea na celém světě naprosto nenahraditelná a je docela dost dobře možné, že doceníme právě tuto snahu, která v českých zemích začala už v 19. století, až v daleké budoucnosti. Výhled každého muzea, které chce dlouhodobě uchovávat předměty, opravdu není rok nebo volební období nějaké politické strany či délka režimu. Výhled muzea je století, to další, které nás čeká! Zní to nadneseně? Nikoliv! Už nyní máme za sebou jeden a půl století péče o sbírkové předměty. Už jeden a půl století jsme něco jako banka na předměty. Bankou, která uchovává a chrání regionální, ale i evropskou historii. Jako příměr bychom dokonce mohli říci, že jsme firmou, která je natolik solidní, že je zde 150 let, a doufáme, že za dalších 150 let tady Severočeské muzeum stále bude, i kdyby se mělo jmenovat úplně jinak, i kdyby nás měly převlácnovat další

režimy, ať už v pozitivním nebo negativním smyslu slova, a i kdyby se zde mluvilo jakoukoliv řečí.

Severočeské muzeum v Liberci bylo založeno 9. května 1873 a už v tomto roce byla otevřena první expozice. Ta se nacházela v pronajatých prostorách ve škole v dnešní Orlí ulici a byly tam vystaveny exponáty zakoupené na 5. světové výstavě ve Vídni v tom samém roce. Možná že právě tento první nákup předznamenal to, co se v budoucnosti mnohokrát opakovalo a co se stalo náplní kurátorů v muzeu. Prvním nákupem se totiž do muzea dostaly předměty, které tehdy před 150 lety platily za ty nejlepší z nejlepších. Jsou to drobné střípky z celého světa a zároveň tehdejší špičková produkce. A dalších 150 let se do muzea dostávaly předměty jak ze zdejšího regionu, tak ze všech kontinentů kromě Antarktidy a pořád je to výběr toho nejlepšího, co můžeme z knih, školy a internetu znát, ale v muzeu to lze spatřit a prožít na vlastní oči.

Skleněná konvice jako mistrná ukázka sklářů a brusičů zakoupená na 5. světové výstavě ve Vídni

Dezertní talíř z roku 1873, který by se neztratil mezi nejlepšími designovými kousky současnosti

Nitkové sklo hrající všemi barvami z produkce italské firmy Salviati z roku 1873

ZEPTALI JSME SE UMĚLÉ INTELIGENCE

text: chatbot GPT 4

Umělá inteligence je v roce 2023 jedním z nejsklonovanějších hesel. Doslova v řádů měsíců poskočil um pokročilých chatbotů tak, že z „kecálka“ jménem GPT se stala nejrychleji rostoucí sociální síť všech dob. Nemohli jsme zůstat pozadu a hned jsme AI (umělou inteligenci) vyzkoušeli a zapojili do pracovního procesu. Chatbot GPT například pomohl nalézt jména osob s nečitelnými podpisy v pamětní knize muzea. A jen tak „mezi řádky“ jsme se ho zeptali na muzeum dost kostrbatou otázkou a dostali pěknou odpověď. Ostatně kdybychom věděli, že odpověď otiskneme, určitě bychom použili lepší formulaci:

„Proč je důležité, že muzeum je tady už 150 let? Severočeské muzeum pochopitelně.“

Do odpovědi jsme nijak nezasahovali:

Důležitost toho, že Severočeské muzeum v Liberci je tady již 150 let, spočívá v několika aspektech:

Kontinuita: Muzeum je jedním z nejstarších a nejvýznamnějších muzeí v České republice a jeho existence po dobu 150 let znamená kontinuitu ve sběru, uchování a prezentaci kulturního dědictví a přírodních památek ze severních Čech. Muzeum se tak stalo důležitým zdrojem informací o historii, kultuře a přírodě této oblasti.

Sbírkové fondy: Během 150 let existence muzea byly vytvořeny rozsáhlé sbírkové fondy, které zahrnují tisíce exponátů a dokumentů. Tyto sbírky jsou důležitým zdrojem informací pro historiky, vědce a další odborníky, kteří se zabývají tématy, na které se muzeum zaměřuje.

Výzkum: Muzeum se věnuje i výzkumu a dokumentaci kulturního dědictví a přírodních památek ze severních Čech. V rámci výzkumných projektů se snaží objevovat nové informace a zároveň chránit a uchovat kulturní dědictví této oblasti pro budoucí generace.

Vzdělávání a osvěta: Muzeum hraje důležitou roli v oblasti vzdělávání a osvěty. Nabízí širokou škálu vzdělávacích programů a akcí, které se snaží zprostředkovat návštěvníkům znalosti a zkušenosti spojené s kulturním dědictvím a přírodními památkami ze severních Čech.

Všechny tyto faktory ukazují, že dlouhá existence Severočeského muzea v Liberci je důležitá pro uchování a ochranu kulturního dědictví a přírodních památek této oblasti a poskytuje významný přínos pro vzdělávání, výzkum a osvětu.

Futuristický obrázek upravený umělou inteligencí, Dall-e

Obrázek upravený umělou inteligencí na motivy Gaudího, Dall-e

KDYŽ MUZEEM PROCHÁZÍ DĚJINY

text: Ivan Rous

Jeden a půl století, to už je dlouhá doba na to, abychom mohli hodnotit význam Severočeského muzea v Liberci z různých úhlů. Jedním z nich jsou i návštěvy osobností, což se může na první pohled zdát povrchní nebo dokonce laciné, ale je to věc, která se praktikuje, co je svět světem. V Británii na mnoha ulicích uvidíte na stěnách domů drobné cedulky, které připomínají, kdy ulicí, na které stojí dům, projela královna či král. Podobně všechny důležité instituce ve světě mají své pamětní knihy, kam se zapisují osobnosti z politického i kulturního života a v současnosti i různé „celebrity“. Naše muzeum není výjimkou, ale do knihy návštěv se může podepsat každý. Starší doba takové otevřenosti nepřála a tak dochovaná historická kniha z let 1878 až 1936 obsahuje podpisy jen „významných“ osob: státníků, vojevůdců, vyslanců a velvyslanců, šlecht, radních a později i zástupců nové moci – redaktorů od tisku.

A jak takové návštěvy vypadaly? Podívejme se blíže na dvě nejvýznamnější. Měly spoustu společných znaků, ale zároveň jako by každá byla z úplně jiného světa. První byla návštěva císaře, druhá diktátora Adolfa Hitlera.

František Josef I. navštívil Liberec několikrát. Poprvé to bylo už v roce 1866 v souvislosti s prusko-rakouskou válkou, podruhé, v roce 1872, jen městem projížděl a jeho cílem byl Berlín a navíc v této době stále ještě muzeum neexistovalo. Až 1. října 1891 zavítal panovník do muzea. Tehdy

září 1881
květen 1884
říjen 1890
říjen 1891
26. srpen 1898
duben 1900
červen 1901
červen 1903
19. červenec 1903
11. červen 1904
červen 1906
1. červenec 1906
1907
28. říjen 1915
19. leden 1928
28. listopad 1935
29. únor 1936

cestovatel Emil Holub
architekt rytíř Ludwig von Zettl
František de Paula Antonín kníže z Thun-Hohensteina (další návštěva 1893)
rakouský císař František Josef I.
infantka (princezna) Isabela Marie Portugalská a hrabě Nostic
vládní rada a ředitel saských královských muzeí Hans Heinrich Demiani
botanik rytíř Dr. Günter von Beck Mannagetta und Lerchenau
mexický průmyslník baron Franz von Kasha
hrabě Johann Harrach
skladatelka Elsa Laura von Wolzogen s manželem
rakouský císař František Josef I. s doprovodem
hrabě František Clam Gallas
soluňský židovský mecenáš a obchodník Alfred Bassin
neznámý admirál
delegace 21 zástupců německého tisku
vyslanec Číny s doprovodem
vyslanec Rakouska s doprovodem

ještě sídlilo v tzv. Görlachově domě v dnešní Palachově ulici, ale už se jednalo o významnou instituci zasluhující císařovu pozornost. Další návštěva, tentokrát nejdelší, se odehrála v roce 1906 v souvislosti s Německočeskou výstavou. 21. června dorazil František Josef I. do Liberce, zastavil se na radnici a přenocoval v libereckém zámku. Druhý den zavítal na výstaviště, do obchodní a živnostenské komory, do továrny Johann Liebig & Comp. a právě do muzea, do tehdy zánovní budovy. O jeho návštěvě se zachoval i popis v dobovém tisku:

„Ve stanovenou hodinu předjel monarcha se svým doprovodem. Bouřlivé volání četných zástupů, které před třemi monumentálními stavbami – muzeem, libereckou obchodní a průmyslovou komorou a lázněmi císaře Františka Josefa – vytvořily hustý špalír, ohlašovalo příjezd dvorského kočáru. Panovník vystoupil a kráčel po nádherném schodišti vzhůru; zde, na prahu vestibulu, vyzdobeného bustou protektora muzea arcivévody Františka Ferdinanda, ozdobenou vavříny a čerstvou zelení, připravil člen panské sněmovny a prezident muzea Willy

Podpis císaře v pamětní knize

František Josef I. při návštěvě libereckého muzea v roce 1906

*Ginzkey císaři následující krátké oslovení: Necht' ráčí Vaše Veličenstvo přijmout výraz upřímné radosti a nehlubších díků kuratoria za všemi-
lostivou návštěvu Vašeho Veličenstva v tomto
ústavu!"*

Po přivítání se panovník podepsal do pamětní knihy a následovala prohlídka sbírek ve všech expozicích muzea. Svou návštěvu zakončil slovy: „Můžete být hrdi na své muzeum a na jeho bohaté sbírky!“

Návštěva císaře v muzeu jako by vypadla z pohádky. Delegace s velkými dvourohými klobouky (zweispitz) s chocholy, u boku šavle, schodiště vyzdobené tůjemi a všude uctivě klání se osoby.

Návštěva Adolfa Hitlera o 32 let později se odehrála v kulísách zcela jiné doby. Poklonování zůstalo, stejně jako příjezd „mocnáře“ do Liberce vlakem, včetně cesty na libereckou radnici. Rakousko-uherský černý orl, který vlál na vlajkách v roce 1906, vystřídal 2. prosince 1938 hákové kříže. Výzdoba byla mohutnější, děkovné nápisy vůdci byly na několika domech, nad hlavami kroužil Zeppelin a kýčovitá výzdoba sálů, kde se řečnilo, už nepřipomínala pohádku, ale absurdní drama jak z pera George Orwella.

Absurdní byl i popis Hitlerovy návštěvy v muzeu: „Ženy se sotva odvažovaly doufat, že vůdce navštíví výstavu, na kterou vynaložily tolik úsilí. S tlukoucím srdcem stály u vchodu. Nakonec přišel vůdce, šel rovnou k otevřeným dveřím a řekl: ‚Tak především tam!‘ Pak ho někdo z jeho společnosti požádal, aby nejprve navštívil improvizovaný obchod, kde ženy nabízely své rukodělné výrobky. Slabá jiskřička naděje svítila už ve chvíli, kdy se vůdce s přátelským úsměvem obrátil ke skupince žen a při odchodu řekl: ‚Ano, přijdu za vámi později!‘ (...) Po skončení prohlídky muzea přišel do prodejní expozice sám vůdce. Ženy se seřadily po obou jeho stranách. Vůdce pomalu přecházel od jedné k druhé a s každou si potřásl rukou. Vedoucí výstavy mu začal vyprávět, nejprve zaraženě, pak stále nadšeněji, o sudetoněmeckých řemeslnících, kteří všechny tyto věci s uměřenou a pečlivou prací vyrobili. Sklo, keramika a kované železo se setkaly s vůdcovým zvláštním uznáním a on si každý kus pozorně prohlédl. Vzal ten či onen do ruky a pozorně naslouchal výkladu. Ke stánku s hračkami přišla malá holčička, která předtím obdarovala vůdce květinami. Vůdce se k ní laskavě sklonil a se smíchem řekl: ‚Vybrala jsi místo, kam opravdu patří!‘ Když mu pak byl darován cínový hrnek, poklepal vůdce mluvčí ženského spolku na rameno, dlouze se na ni podíval a pak řekl jen: ‚Děkuji.‘ Při odchodu z výstavy si opět se všemi potřásl rukou a přijal jejich srdečné poděkování za svou návštěvu. Jeho návštěva a uznání byly pro ženy tou nejkrásnější odměnou za jejich práci, o jaké mohly snít.“

Z textu vyplývá, že v této době se v muzeu odehrávala prodejní výstava spolku NS-Frauenschaft společně s organizací Sudetendeutsche Werkstättenarbeiten. V hlavních výstavních prostorách byla nainstalována výstava k příležitosti návštěvy Adolfa Hitlera, kde byly představeny díla sochařky Thoelkové a produkty největších libereckých podniků Johann Liebieg u. Co. a Ignatz Ginzey u. Co. Po Hitlerově zjištění, že se muzeum nachází ve finančních potížích, vyjednal jednorázový příspěvek, který byl věnován instituci. Částku 500 000 Kčs poslala přímo kancelář vůdce (Kanzlei d. Führers). Ze stejného zdroje bylo ještě v prosinci 1938 zasláno

dalších 60 000 RM a tento příspěvek se opakoval i v dalších letech. Ve své době byla Hitlerova finanční injekce spásou pro muzeum, ale už za několik let muzeum málem přišlo o své sbírky. Vybíraly se totiž předměty vhodné na roztavení v pecích hutí, které dodávaly kov zbrojkám. U Severočeského muzea naštěstí zůstalo pouze u soupisu vhodných předmětů. Muzeum bylo zavřené, jeho budova byla zapsána do seznamu ploch vhodných pro přestěhovaný průmysl ze Staré říše a předměty trpěly v nuzných podmínkách, aby byly nakonec převezeny na okolní hrady a zámky. Po konci druhé světové války se naštěstí podařilo sbírky zachránit.

Nacistická výstava po začlenění Liberce do Velkoněmecké říše

Nacistická výstava po začlenění Liberce do Velkoněmecké říše

EXPOZICE V PROMĚNÁCH ČASU

Text: Anna Baldová

Vývoj stálých expozic Severočeského muzea byl za uplynulých 150 let stejně pestrý jako události, kterými si muzeum i celý zdejší region prošlo.

Otevření nové muzejní budovy v roce 1898 poskytlo možnost prezentovat prakticky všechny tehdejší sbírky – od čínského a japonského porcelánu, exponátů z dějin Liberce a ukázek evropských uměleckých řemesel ze skla, keramiky, obecných kovů, nábytku či textilu až po obrazy, grafiky, historické knižní vazby nebo práce z kůže.

Významná změna v uspořádání expozic nastala v roce 1904, kdy muzeum získalo z pozůstalosti barona Heinricha Liebiega více než 2 500 uměleckořemeslných a uměleckých děl téměř ze všech oborů evropského i orientálního užitého umění. Prezentace těchto předmětů výrazně změnila podobu stálých expozic, kdy některé místnosti především v prvním patře byly věnovány právě exponátům z Liebiegova odkazu. Liebieg zároveň ve své závěti odkázal městu rozsáhlou obrazovou sbírku společně s finančními prostředky na její udržení a rozšíření (600 000 korun).

Expozice vytvořená z darů Heinricha von Liebiega, cca 1906

Obrazová sbírka z Liebiegovy pozůstalosti byla poprvé prezentována na Českoněmecké výstavě v roce 1906 a od té doby byla uložena v muzeu, kde jí tehdejší ředitel Ernst Schwedeler-Meyer po první světové válce vyčlenil severní část muzejní budovy. Po druhé světové válce se Liebiegova sbírka stala součástí Galerie výtvarných umění (dnešní Oblastní galerie Liberec),

1898–1938

která od roku 1946 sídlila v bývalém Liebiegově paláci. Samostatnou institucí (nezávislou na Severočeském muzeu) se stala v září 1953.

Expozice v prvním patře, před rokem 1938

50. léta

K další výrazné změně došlo po roce 1945, kdy byly do muzea zahrnuty sbírky Přírodovědeckého muzea, místního vlastivědného muzea a později i sbírky ze zrušených muzeí v Hrádku nad Nisou, České Kamenici, Chrastavě a Novém Městě pod Smrkem. Z umělecko-průmyslové instituce evropského významu se tak stalo muzeum se statutem krajského ústavu, které kromě uměleckořemeslných exponátů zahrnovalo i sbírky přírodovědné a vlastivědné a nemalé množství nových akvizic z konfiskátů.

Tato skutečnost s sebou přinesla nejen výraznou změnu v uspořádání expozic, ale rovněž nutnost najít vhodné a dostačující prostory pro uložení nově nabytých sbírek. Při stavbě muzea v roce 1898 se předpokládalo zpřístupnění téměř všech sbírek, takže tehdejší nároky na depozitární prostory pro sbírky byly minimální.

Přírodovědné sbírky byly umístěny nejdříve do Liebiegovy vily na Jablonecké ulici a v roce 1947 se přestěhovaly do vily naproti muzeu (Masarykova 18). Tady byla vybudována přírodovědná expozice, která byla průběžně doplňována tematickými výstavami. V roce 1956, kdy byla budova postoupena Krajské (později Okresní) hygienické stanici, došlo ke zrušení expozice a k vystěhování sbírek. Již v prosinci 1957 byla v muzeu otevřena nová expozice Přírodní poměry Libereckého kraje, kde se prezentovaly exponáty ze sbírek geologie, paleontologie a zoologie. Zároveň s přírodovědnou expozicí

Přírodovědecké muzeum, Masarykova 18, 50. léta 20. stol.

byla zpřístupněna také nová expozice Pravěké dějiny Libereckého kraje, kde mohli lidé zhlédnout například kostru z mladší doby bronzové z vrchu Mužský u Mnichova Hradiště.

Od června do září 1958 se v muzeu konala výstava Minulost Libereckého kraje v archivních dokumentech, která se stala základem nové historické expozice. Ta byla v dalších dvou letech postupně doplněna o další období – od třicetileté války přes revoluční rok 1848 a rozpad Rakousko-Uherska až po první světovou válku a vznik Československa.

Sbírka skla se poprvé v poválečné době představila veřejnosti již v roce 1946 v rámci velko-

lepého výstavního projektu Budujeme osvobozené kraje. V srpnu 1957 byla sbírka skla reinstalována a v prosinci téhož roku byly vystaveny uměleckořemeslné práce z kovu 15. až 18. století, které představovaly různé techniky zpracování v oborech kovářství, zámečnictví, platinářství, pasířství, cínařství či kovotepectví.

Kompletní instalace evropského užitého umění v prvním patře muzejní budovy však musela být odložena, neboť v těchto prostorách (a v dalších výstavních sálech) byla od července 1960 do února 1961 umístěna rozšířená repríza reprezentační výstavy československého uměleckého, užitkového i technického skla, která se konala o rok dříve v Moskvě.

Expozice uměleckého skla, 1958

Historická expozice, 1960

Instalace uměleckého skla, 1962

60.–70. léta

V letech 1962–1963 proběhla v prvním patře muzejní budovy reinstalace sbírek uměleckých řemesel, historická expozice v přízemí byla

v roce 1966 doplněna o období let 1918–1945 a v 70. letech tu byly zpřístupněny expozice feudalismu, kapitalismu a fašismu.

V roce 1978 byla v prvním patře vytvořena nová expozice Kabinet fotografie zaměřená na uměleckou fotografii. Stejnomené oddělení

bylo v muzeu založeno již v roce 1966 fotografem Janem Kabíčkem a jeho činnost zahrnovala nejen fotografickou dokumentaci (včetně výroby fotografií a zvětšenin či archivace negativů), ale i pořádání výstav, fotografických soutěží (Město pod Ještědem, Štít Viléma Heckela aj.) nebo záchranu a restaurování starých fotografií.

Kabinet fotografie, 1978

Expozice přírodovědy, 1978

1988–2012

Nutnost častých oprav v interiéru muzea upozorňovala na skutečnost, že muzejní budova pomalu přestává vyhovovat nárokům na provoz veřejné instituce, a tak v roce 1981 bylo muzeum uzavřeno a byla zahájena kompletní rekonstrukce budovy. Ta kromě rozsáhlých stavebních úprav zahrnovala i vybudování nových stálých expozic. Na jejich přípravě se velkou měrou podíleli muzejní pracovníci, kteří však v této době připravovali i instalaci externích výstav a expozic. V letech 1981–1984 Severočeské muzeum otevřelo tři externí expozice – památník dělnického hnutí na zámku Sychrov, pamětní síň v pavlovickém Koloseu a expozici protifašistického odboje v objektu bývalého nacistického popraviště v Rumjancevově ulici.

Zrekonstruovaná muzejní budova se pro veřejnost otevřela 20. června 1988. V přízemí byly instalovány expozice historie, archeologie a přírodovědy. Ta byla obohacena o moderní audiovizuální techniku (Naše houby, Hlasy ptáků). První patro bylo věnováno uměleckému řemeslu, které tu bylo představeno v chronologickém přehledu od starověku až po 20. století.

Expozice dělnického hnutí na zámku Sychrov, 1981

Na místě původní přednáškové místnosti byl vybudován na svou dobu velmi moderní klimatizovaný sál vybavený audiovizuální technikou, který se využívá dodnes.

Expozice z 80. let, které byly v roce 2001 doplněny o improvizovanou instalaci hudebních automatů v suterénu muzea, přežily až do roku 2012, kdy začaly být postupně modernizovány.

Expozice archeologie, 2012

Historická expozice, 2012

21. století

V roce 2012 začala v muzeu postupná obměna a modernizace stálých expozic. Nejdříve byla zrušena archeologická a historická expozice a uvolněné sály se dočasně využívaly pro příležitostné výstavy. V následujícím roce proběhly první změny v uměleckohistorické expozici – antické a orientální umění bylo nově nainstalováno do zrenovovaných vitrín z původního mobiliáře muzea z konce 19. století. Byly tu vystaveny originální předměty antické kultury, ale i uměleckořemeslné výrobky z Číny, Japonska, Indie a zemí Blízkého východu. Ve stejné době proběhla repase přírodovědné expozice, kde byly do původních vitrín umístěny nové panely doplněné o dioramata rašeliniště, jizerskohorské louky, bučiny či rybníka.

V roce 2014 byla na místě původní archeologické expozice vytvořena nová expozice hudebních automatů, kde si návštěvníci mohou pustit orchestrion, zahrát si na pianolu nebo se na funkčních modelech seznámit s tím, jak fungují varhany či flašinet.

V letech 2018–2020 v rámci 2. etapy modernizace Severočeského muzea došlo ke kompletní rekonstrukci i dalších expozic – v prvním patře vznikla uměleckohistorická expozice Krása + užitek, v přízemí byla vytvořena historická expozice Liberecké fragmenty, přírodovědná expozice Doteky severu a fotogalerie FOG prezentující fotografické sbírky.

Uměleckohistorická expozice – umění antiky a Orientu, 2014

Expozice Krása + užitek představuje chronologický vývoj evropského uměleckého řemesla a životního stylu středních a vyšších společenských vrstev od antiky přes středověk až po současnost. Expozice je vybavena řadou interaktivních prvků – návštěvníci se mohou například dotýkat kopií uměleckých děl, sestavit si dřevěnou židli, vyzkoušet si psaní na stroji nebo si vyrobit vlastní minci.

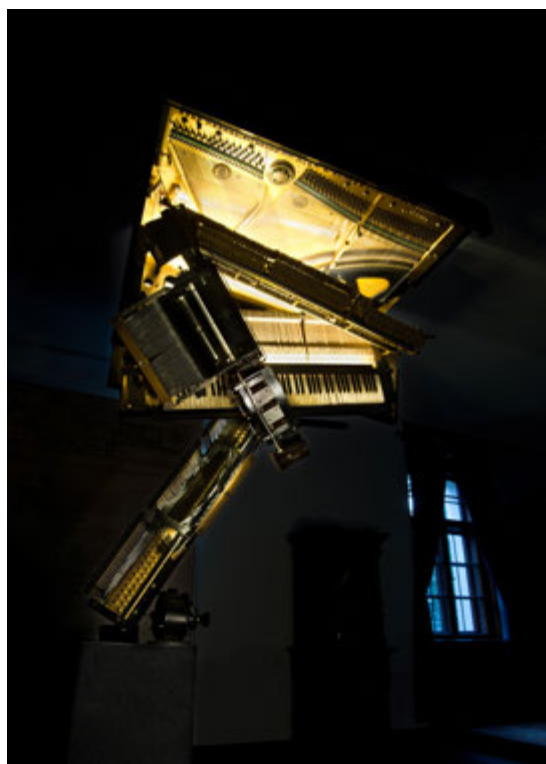
V přírodovědné expozici Doteky severu se lidé mohou podívat, jak vypadá jizerskohorské rašeliniště, bučina, rybník, horská louka nebo industriální krajina města. Malí návštěvníci mohou vytvářet stopy v kinetickém písku, zalézt si do

netopýří budky, poznávat druhy stromů podle jejich kůry nebo si poslechnout hlasy ptáků.

Historická expozice Liberecké fragmenty představuje dějiny Liberce prostřednictvím nejrozličnějších předmětů, a to od nejstaršího dokladu lidské činnosti v liberecké kotlině (vrtané kamenné sekerky o stáří cca 5 000 let) po prostřílené kalhoty člověka, který byl 21. srpna 1968 u liberecké radnice sedmkrát postřelen sovětskými vojsky. Expozice je doplněna unikátním interaktivním modelem liberecké kotliny s video-mappingem, který pomocí map a animací přibližuje například geologii, druhou světovou válku, dopravu či vodní stavby.

Expozice hudebních automatů, 2014

Expozice hudebních automatů, 2014

Expozice Krása + užitek, 2020

Expozice Doteky severu, 2020

Expozice Liberecké fragmenty, 2020

JAK SE DĚLAJÍ VÝSTAVY

text: Luděk Lukuvka

Po 150 letech existence Severočeského muzea v Liberci je na místě menší ohlédnutí za výstavní činností, ale také výhled do bližší budoucnosti. Proměnné výstavy společně s dlouhodobě koncipovanými expozicemi jsou pro návštěvníky zajímavým mixem vizuální pestrosti vedle jasně definované tváře muzea jeho stálých expozic. Obě polohy jsou často propojené více či méně zastoupenými exponáty ze sbírek muzea nebo přímo zacílenou kurátorskou prací s konkrétní sbírkou. Úctyhodný počet dohledaných uspořádaných výstav od založení muzea ke konci roku 2022 je 1 457. Nejde ale jen o množství výstav. To sice vypovídá o vynaložené energii odborných pracovníků z hlediska kvantity, zajímavějším faktem je však skladba a zacílení krátkodobých výstavních projektů v průběhu času.

Různorodá skladba výstav od založení muzea v roce 1873 až do současnosti vyplývá z proměn aktivit uměleckoprůmyslového muzea. Důraz na umělecké řemeslo a umění obecně byl dán již od začátku postupným budováním sbírek. V 80. letech 19. století se tak vedle výstav uměleckého řemesla postupně prosazovaly i výstavy obrazů a grafiky. S tím, jak Severočeské muzeum suplovalo městskou galerii, o jejíž stavbě se uvažovalo od roku 1904 dalších třicet let, množství výstav zaměřených na výtvarné umění narůstalo. Tato silná linie výstav se výrazně zmenšila přesunutím děl výtvarného charakteru do nově vzniklé Oblastní galerie v Liberci v roce 1953. Další výraznou linií ve výstavní činnosti muzea tvoří fotografické výstavy, které se v muzeu začaly realizovat na počátku 60. let 20. století, a to především díky osobnosti Jana Kabíčka, který v té době působil v Severočeském muzeu jako fotograf. Od poloviny 60. let vystavovala v muzeu taková jména, jako byl Jan Pikous, Ladislav Postupa, Čestmír Krátký a další. Připomenout musíme i populární fotografickou soutěž Štít Viléma Heckela, která se konala v letech 1972–1990. Jednou z nejvýznamnějších výstav – rozsahem i kvalitou – byla výstava Československé sklo – Moskva 1959, která úspěšně reprízovala moskevskou výstavu z roku 1959. Tato výstava vzbudila velký zájem o československé umělecké sklo jak v odborných kruzích, tak i mezi laickou veřejností. Severočeské muzeum se tak na dlouhé roky stalo místem, kde se často a úspěšně prezentovalo umělecké sklo.

Nelze pominout silnou politicko-ideologickou linku minimálně od 40. let 20. století až po poválečné období socialistické éry končící rokem 1989. V této době jak expozice, tak zejména krátkodobé výstavní projekty odpovídaly velmi často politické poptávce po „výkladní skříni“ své doby. Faktorů, které ovlivňovaly tvorbu výstav

a koncepci výstavních plánů je samozřejmě mnohem více. V neposlední řadě jsou to kurátoři muzea a správci sbírek, každopádně obecně muzea v mnohem větší míře než umělecké galerie odrážela společensko-politické nastavení své doby. V tomto ohledu je také historie jednotlivých muzeí mj. ideálním objektem kulturně-historického výzkumu. Výstavní činnosti v dlouhé historii Severočeského muzea, analýze dobových proměn výstavního zaměření a všech aspektů s tím spojených se bude podrobněji zabývat plánovaná monografie o historii libereckého muzea.

Kurátorství výstavních projektů prochází zejména v posledních letech vývojem reagujícím na nové přístupy v oblasti galeristiky a muzejnictví. Na poli muzejních prezentací sbírek se tolik proklamovaná interaktivita nejvíce propjala do

rozpětí tří až čtyř měsíců. Je to standardní termín středně velkých institucí, jako jsou oblastní galerie či krajská muzea. Zavazuje to k větší péči o výstavu včetně důrazu na doprovodné programy, které se díky muzejním lektorkám daří ke každé výstavě dobře propagovat mezi školami v našem regionu.

Při tvorbě koncepce výstavního plánu po znovuotevření Severočeského muzea byly zvoleny tři hlavní linie: uměleckohistorická (umělecké řemeslo, současný design, sklo, plakát a typografie), regionálně-historická (dějiny architektury Liberce a blízkého okolí, reflexe významných historických momentů regionu) a fotografická (návaznost na novodobou tradici umělecké a dokumentární fotografie, sbírky Kabinetu fotografie a Fotografie historické, reflexe významných osobností, fotografických spolků apod.).

Výstava Československé sklo – Moskva 1959

stálých expozic, a to v různorodé podobě a kvalitě v závislosti na míře přejatých schémat a inovací odjinud nebo promyšlenosti konkrétních řešení na míru jednotlivých muzeí. U krátkodobých výstavních projektů jde také o využití výstavního fundusu, který v případě Severočeského muzea (nově pořízené výstavní panely Dytec, vitríny od firmy Lotech, výstavní sokly apod.) již druhým rokem po rekonstrukci vnitřních prostor zásadně proměňuje podobu výstav. Vzhledem k radikální rekonstrukci expozic a restartu činnosti Severočeského muzea se proměnila i výstavní koncepce. Ustoupilo se od krátkodechých několikátých denních výstav. Jejich trvání má minimální

Výrazný deficit ve výstavním plánu pociťuje přírodovědné oddělení, ale také archeologie, což bychom chtěli v nejbližší době změnit. Do výstavního plánu bychom opět rádi zařadili výstavy přírodovědného charakteru, a to od roku 2024. První vlašťovkou v tomto smyslu je výstava věnovaná legendární knize o Jizerských horách Miloslava Nevrlého. Tato výstava ovšem nebude zaměřena jen klasicky přírodovědně, protože je to svým způsobem pocta originálně pojaté publikaci. Zároveň je také poctou jejímu autorovi, bývalému dlouholetému zaměstnanci muzea. Rok 2023 po skončení výstavy věnované renesanční knižní vazbě Slepí svědkové doby

začíná velkou výstavou umělce Vratislava Karla Nováka, jehož díla jsou rovněž součástí muzejních sbírek. V malém sále mohou návštěvníci zhlédnout výstavu respektované restaurátorky Mileny Nečasové. Téma restaurování uměleckých děl, z nichž mnohá jsou také ze sbírek našeho muzea, je zajímavým zpestřením výstavního plánu. V letošním roce budou také pokračovat výstavní projekty týkající se regionu. Hlavní sál muzea přivítá opět výstavu architektury, tentokrát k 50. výročí dostavby horského hotelu a vysíláče Ještěd. V létě uvidíme po delší době výstavu spojenou s Naivním divadlem a festivalem Mateřinka. Centrem pozornosti bude výrazná osobnost loutkáře a scénografa Roberta Smolíka. Na podzim tohoto roku pak budeme pokračovat v úspěšně započatém cyklu Liberec kontra, tentokrát to bude Liberec kontra Industriál. Souběžně s touto výstavou chceme nastartovat cyklus ilustrátorů dětských knih v rámci vánočních výstav.

Stopadesátiletému výročí založení muzea bude věnována exteriérová panelová výstava Muzejní bestiář 1898 o unikátní sochařské výzdobě muzea. S letošním významným výročím souvisí i výstava Život muzea, muzeum života. Studenti grafického designu a ilustrace plzeňské univerzity pod vedením ilustrátorky Renáty Fučíkové zpracují dle své invence život muzea. Výstupem bude originální, výtvarně pojatá knížka

Výstava Fenomén pomník, 2022

o Severočeském muzeu, jeho činnosti a osobnostech pohledem mladé generace.

Tvorba výstav je dynamický proces, zvláště v instituci, jejíž činnost se větví do mnoha oblastí. V dlouhodobém výhledu je několik zajímavých,

ale náročných projektů, které budou vždy pro návštěvníky muzea nejviditelnějším výsledkem muzejních aktivit. Popřejme tedy muzeu v roce jeho výročí, aby se nadále dařilo realizovat všechny naplánované výstavy a zaujmout tak nejen odbornou, ale co nejširší veřejnost.

Výstava Geologie Jizerských hor a Liberecka, 2016

MUZEUM NA KŘÍŽOVATCE

text: Anna Baldová

U příležitosti letošní oslavy 150 let od svého založení chystá Severočeské muzeum reprezentativní publikaci, která se bude věnovat nejen historii samotného muzea, ale zasadí významnou libereckou instituci do širšího kulturního a společenského života místního regionu.

Kniha bude rozvržena do 9 kapitol, které budou zpracovávat významná období v historii libereckého muzea. Poprvé tu bude sepsána historie muzea během druhé světové války nebo role muzea v Liberci a (nejen) v severočeském regionu od konce 19. století až do současnosti.

Na publikaci pracuje více než 10 odborníků ze Severočeského muzea, ale i z dalších institucí. V knize bude také věnován prostor významným osobnostem, které zásadním způsobem ovlivnily nebo zasáhly do historie muzea – Gustav Edmund Pazaurek, rod Liebiegů, Willy Ginzkey, Friedrich Ohmann, Jaro Beran, Jan Kabíček, J. V. Scheybal a další.

Čtenáři se mohou těšit na spoustu zajímavostí, bohatou fotografickou dokumentaci a především na řadu neznámých a nikdy nezveřejněných snímků.

Kniha vyjde koncem letošního roku.

Poutač na výstavu Československé sklo – Moskva 1959

Velký sál muzea, 1946

Hospoda v suterénu muzea nabízející občerstvení během LVT, 1966

Neumannova vila v roce 1898, od roku 2017 administrativní budova Severočeského muzea na adrese Masarykova 18 ▶

PROGRAM AKCÍ 2023

Květen

19. 5. 2023
MUZEJNÍ NOC

Červen

7. 6. 2023
VERNISÁŽ VÝSTAVY NAIVNÍ ROBERT SMOLÍK

21. 6. 2023
VERNISÁŽ VÝSTAVY POL ENO

28. 6. 2023
VERNISÁŽ VÝSTAVY JEŠTĚD – 50

Červenec

22. 7. 2023
ANENSKÁ SKLÁŘSKÁ SLAVNOST NA JIZERCE

Srpen

2. 8. 2023
PIKNIK U MUZEA

7.–11. 8. 2023
TÁBOR „VELKÁ MUZEJNÍ LOUPEŽ“ PRO MALÉ I VELKÉ

Září

9. 9. 2023
OSLAVA 150 LET, TATRHY, DNY EVROPSKÉHO DĚDICTVÍ

Říjen

Listopad

1. 11. 2023
VERNISÁŽ VÝSTAVY LIBEREC KONTRA INDUSTRIÁL

8. 11. 2023
VERNISÁŽ VÝSTAVY VÁNOCE

15. 11. 2023
VERNISÁŽ VÝSTAVY ŽIVOT MUZEA / MUZEUM ŽIVOTA,
KŘEST KNIHY S R. FUČÍKOVOU

Prosinec

10. 12. 2023
VÁNOCE V MUZEU

KŘEST KNIHY MUZEUM NA KŘIŽOVATCE

23. 2. 2023 – 4. 6. 2023

V. K. Novák – Rekonstrukce

8. 3. – 28. 5. 2023

Milena Nečásková – restaurování

15. 3. 2023 – 12. 6. 2023

Karolína Kopřivová | Sklo a šperk

28. 6. 2023 – 15. 10. 2023

Ještěd – 50

8. 6. 2023 – 29. 10. 2023

Naivní Robert Smolík

22. 6. 2023 – 29. 10. 2023

Pol Eno

2. 11. 2023 – 25. 2. 2024

Liberec kontra Industriál

16. 11. 2023 – 28. 1. 2024

Život muzea / muzeum života

9. 11. 2023 – 8. 1. 2024

Design Vánoc II